

Зошук Н.,

Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича, м. Чернівці

ФІЛОСОФСЬКИЙ РЕМЕЙК А. МЕРДОК ПЛАТОНІВСЬКОГО “БЕНКЕТУ” У ДРАМАТИЧНІЙ ВЕРСІЇ “МИСТЕЦТВО ТА ЕРОС: ДІАЛОГ ПРО МИСТЕЦТВО”

Розглядається ремейк платонівського “Бенкету” в інтерпретації А. Мердок. Філософською темою її драматизованого діалогу “Мистецтво та Ерос” є переосмислення та актуальне визначення поняття “мистецтва”. Динаміка діалогу аргументується ідеєю інтелектуальної думки, спрямованої на досягнення найвищого блага – долучення до прекрасного через любов.

Ключові слова: *ремейк, А. Мердок, Платон, Ерос, мистецтво, філософський діалог.*

Remake of Plato’s “Banquet” in interpretation by Iris Murdoch is researched. Philosophical theme her dramatic dialog ‘Art and Eros’ is reminding and actual definition of the notion ‘art’. Dialog’s dynamics is identified by an idea of intellectual thought which is conducted to reach the highest entereaty – connection with beauty through love.

Key words: *remake, I. Murdoch, Plato, Eros, art, philosophical dialog.*

“Мистецтво та Ерос: діалог про мистецтво” вперше дебютував у лютому 1980р. на сцені лондонського Національного театру під керівництвом режисера М. Кустова. Загалом “мистецький діалог” успішно мав три сценічні постановки [9. с. 495]. За своєю композицією цей діалог нагадує драму: дійові особи, чітко вказано місце та час подій, ремарки, хоча відсутній поділ, як це зазвичай характерно п’єси, на картини. Вже в переліку появи персонажів у діалозі автор характеризує їх налаштувуючи, зокрема читача, на сприйняття кожного з героїв. Наприклад, Калістос – гарний молодий чоловік, Акастос – серйозний молодик, чи Дексимен – цинічна особа [там само, с. 464]. Таким чином, реципієнт готовий сприймати кожного з них через призму мердоківського бачення свого героя.

У діалозі чітко вказано місце події та час: Афіни, кінець 5-го століття до н. е., тим самим вказуючи на реальність подій. Навіть двоє із персонажів є реальними особами – шістдесятирічний Платон та двадцятирічний Сократ. Решта персонажів є вигаданими. Діалог розпочинається приходом усіх персонажів з театру, Калістос тримає в руках маску актора. Усі висловлюють свою думку щодо побаченої п’єси, лише через деякий час з’являється Сократ, цікавлячись чи сподобалась усім п’єса. В цей момент Сократ є ніби наставником, так як при його появі усі встають, висловлюючи свою повагу. “Ерос та Мистецтво” носить дидактич-

ний характер, за словами самої А. Мердок про те, що драма є дидактичною (правдивим твердженням) [10, с. 281], маючи на увазі, напевно, повчальний характер драми.

Отже, переробка платонівських діалогів є свого роду наближенням до реальності, функцію якого виконує драма дидактичного спрямування. Вона в діалозі про мистецтво втілена у особі Сократа.

Ідеєю трансформації платонівських діалогів у драматичну форму, якою Мердок поділилася із своєю колегою Елізабет Анскомб була визнана останньою нездійсненою. Згодом з’явилися “Ерос та мистецтво” та “Над Богами” – діалог про релігію. У 1986р. драматичні твори А. Мердок були видані окремою книгою – “Акастос: два платонівських діалогів” [8, с. 243].

На відміну від решти п’єс Мердок “Ерос та мистецтво” дещо відрізняється від сучасної драми. Зокрема, відсутня інтрига як така, хоча впродовж дискусії учасників постійно спостерігається наближення до кульмінаційного моменту, який врешті-решт переривається втручанням Сократа у суперечку персонажів. Сократ не дозволяє кульмінації досягти своєї найвищої точки, тим самим направляє діалог у правильне русло, саме до суті проблеми – що ж таке мистецтво? Кожен з учасників драматичного діалогу намагається дати визначення мистецтву. *Калістос*: Добре, мистецтво – це Одиссей та Агамемнон і Антігона, статуя Афіни у Партеноні та музика”. [9, с. 468]. В цей момент Сократ зупиняє Калістоса, бо такий перелік “може тривати вічно. Це тільки є прикладами мистецтва. Але що ж робить ці різні речі мистецтвом?” [там само] – каже він. Саме ця репліка наставника є ключовою у діалозі.

Майже усі персонажі діалогу залучені до проблеми визначення мистецтва окрім Платона, який до кінця драми залишається осторонь. Акастос намагається залучити його до розмови. Спроба виявилася невдалою. Платон залишається осторонь занотовуючи щось. У “Бенкеті” Платона навпаки Сократ відмовився приєднатися до дискусії у домі Агафона. Він “стоїть в сінях сусіднього будинку, і на поклик йти відмовляється” [4, с. 132] – повідомив раб. На це Аристоклем відповів “Така вже у нього звичка – відійде куди-небудь осторонь і стане там. Я думаю, він скоро з’явиться, не потрібно його чіпати” [4, с. 130].

Упродовж діалогу учасники по-різному дають дефініцію мистецтву. На думку Калістоса, “мистецтво – це копіювання” маючи на увазі художнє мистецтво “імітація людей та тварин. Мистецтво намагається відобразити речі, якими вони є насправді” [9, с. 469], зокрема, підкреслив він “театр є найкращим, тому що актори – справжні люди, які імітують справжніх людей” [там само]. Для Акастоса хорошим мистецтвом постає “глибока інтелектуальна думка” [9, с. 475], “мистецтво проникає у світ *глибоко*, і якщо ми можемо хоча б частково зрозуміти його, тоді ро-

зуміємо що таке *краса*” [9, с. 474]. Мантіас дотримується точки зору що мистецтво поєднує людей [там само, с. 475]. Отож, як відомо, у суперечці народжується істина. Думки персонажів щодо мистецтва розходяться, але їх поєднує рух інтелектуальної думки провокуючи кожного з них мислити та не залишатися однієї позиції у визначенні поняття мистецтва.

Айріс Мердок сама у інтерв'ю із Б. Маггі визначає мистецтво як те, що є необхідним для людей тому, що “це не *фантазія*, а *уява*”. Воно руйнує індивідуальні життєві фантазії та провокує до правдивого бачення світу” [11, с. 6] і тим самим заперечує платонівські визначення мистецтва як “персональної фантазії” [11, с. 13] чи копіювання, “Мистецтво – віддзеркалення оточуючого” [там само, с. 12]” підкресливала вона. Таким чином, перефразовуючи ідеї Платона вона ставить на перше місце цінність мистецтва, “Тому через цю пристрасть (пристрасть до мистецтва), що є свого роду баченням, актори можуть пізнати і висловлювати правду, вони можуть висловити більше правди, ніж будь-хто [6, с. 32]. Отже, мистецтво не копіює, а віддзеркалює реальність оточуючого світу, тому твори мистецтва є різними, лише окремі його частини можуть частково проявлятися у інших видах мистецтва.

У діалозі “Ерос та мистецтво” переосмислення Мердок платонівських ідей розглядається сучасною дослідницею А. Матійчак як повернення до першопочатку, “архетипних структур, як непереможне прагнення до впорядкування сучасного світу, відновлення у цьому світі пріоритету споконвічних людських цінностей” [2, с. 183]. Саме переосмисливши поняття еросу та мистецтва людина здатна сприймати оточуючу реальність адекватно бо “мистецтво виходить із несвідомого, що поєднано із особистими схильностями та уявленнями оточуючого світу. Якщо немає тієї сили, що виходить із несвідомого, тоді немає й мистецтва” [7, с. 25] зауважила А. Мердок у одному зі своїх інтерв'ю. Цією силою і є інтелектуальне мислення, яке допомагає людині “вийти з печери” [9, с. 488]. Таким чином, “Розвиваючи трансчасові ідеї Платона, письменниця прагне морального вдосконалення сучасної людини” [3, с. 61].

“Через свої твори Мердок намагається зацікавити читача, (та глядача), платонівською спадщиною, наслідуючи його ідеї, які вона називала формами Добра (Блага), Любові (Еросу), Краси, Мистецтва” [3, с. 61] людина долучається до мистецтва та стає його частиною. “Ерос та мистецтво” переосмислене втілення платонівських вчень про Ерос та Мистецтво у драматичні форми. Саме ці дві “форми” вона виділяла як інтелектуальні. Маска в руках Калістоса, яку він постійно приміряє, але не доторкається нею до обличчя, свідчить про побоювання втратити власне обличчя або ж “стати іншим” [5].

“Платонівський “діалог” своєрідний спосіб пошуку істини, водночас літературна форма, художній досвід якої неодноразово використовує А.

Мердок у своїх власних філософських діалогах [3, с. 60]. Істина досягається через мудрість, а “мудрість – одна із найпрекрасніших на світі благ, Ерос – це любов до прекрасного” [4, с. 130]. Отже, досягнення істини можливе тільки через любов до прекрасного (як зазначається у “Бенкеті”).

За своєю побудовою хід діалогу нагадує кільце (коло), де все повертається на круг своя, де початок розмова про театр і завершилася тим самим, хоча впродовж дискусії театр та гра акторів не були в центрі уваги. Така кільцева побудова сюжету спостерігається у більшості драматичних творів Мердок.

Отож, ремейк “Бенкету” Платона А. Мердок у драматичній інтерпретації “Мистецтво та Ерос” є пошуком актуального визначення поняття мистецтва, характер якого аргументується ідеєю інтелектуальної думки спрямованої на досягнення найвищого блага через любов.

Література:

Лосев А. Ф. Комментарии к диалогам Платона. Компильция из четырехтомного издания диалогов Платона. – М.: “Мысль”, 1990, К.: PSYLIB, 2005.

Матійчак А. Архетипи в інтерпретації Айріс Мердок // Питання літературознавства: Науковий збірник. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 75. – С. 183 – 190.

Матійчак А. Творчість Айріс Мердок в аспекті генези філософської прози // Питання літературознавства: Науковий збірник. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 76. – С. 59 – 68.

Платон. Бенкет. Читанка з історії філософії. У 6 кн. Під ред. Г. І. Волинки. – К.: Фірма “Довіра” 1992. – кн. І. Філософія стародавнього світу/ Під ред. Г. І. Волинки. – 207 с.

Софронова Л. А. Маска как прием затрудненной идентификации. Культура сквозь призму идентичности. – М.: Индик, 2006. – С. 343-359. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ec-dejavu.net/m-2/Mask-2.html>.

Bove Cheryl. Understanding Iris Murdoch. Columbia: University of South Carolina Press., 1993. – 216 p.

Dooley G. From a Tiny Corner in the house of Fiction. Conversation with Iris Murdoch. – Columbia: University of South Carolina Press., 2003. – 267 p.

Dooley G. From a Tiny Corner in the House of Fiction: Conversations with Iris Murdoch. – Columbia: South Carolina Press, 2003. – 267 p.

Murdoch I. Art and Eros: A Dialogue about Art // Murdoch I. Existentialists and Mystics. Writings on philosophy and literature. – New York: Penguin Books Ltd., 1999. – P. 464 – 495.

Murdoch I. The Sublimine and the Beautiful Revised // Murdoch I. Existentialists and Mystics. Writings on philosophy and literature. – New York: Penguin Books Ltd., 1999. – P. 261 – 295.

Murdoch Iris. Literature and philosophy: A conversation with Bryan Magee // Murdoch I. Existentialists and Mystics. Writings on philosophy and literature. – New York: Penguin Books Ltd., 1999. – P. 3 – 30.